

Les cendres d'Angela

Angela Merkel gaudeix de la reputació de ser la reina d'Europa. Però no ha après a fer servir el poder que té; per contra, ha permès que una mala situació s'escalfés fins al punt d'ebullició. La seva incapacitat per prendre decisions impopulars ha agreujat considerablement la crisi grega.

Peter Müller i René Pfister
© Der Spiegel

Angela estava a punt d'anar-se'n de cap de setmana quan va rebre la trucada que ho canviaria tot. La cancellera havia tingut un dia esgotador, una jornada plena de reunions amb el primer ministre grec, Alexis Tsipras; de vegades

formant part d'un grup més ampli i d'altres només ells dos i el president francès, François Hollande.

Havien debatut sobre la reestructuració del deute i sobre milers de milions d'euros en inversions addicionals. Amb relació a qüestions que per a ell són importants, Tsipras pot arribar a cansar, d'intransigent com és. Al final, però, Merkel s'havia quedat amb la sensació

que la cimera de la UE era la fita que potser podria suposar un canvi cap a millor.

El president del Parlament Europeu, Martin Schulz, havia parlat a banda amb Merkel a Brussel·les i li havia dit a cau d'orella que Tsipras buscava aliats a l'oposició amb els quals pogués impulsar un programa de reformes al Parlament grec fins i tot, si s'esqueia, sense el

consentiment de l'ala radical de Syriza. "Vostè em pot donar un cop de mà?", havia preguntat Tsipras a Schulz. Schulz té bons contactes al Pasok, el partit socialdemòcrata grec.

Però quan Merkel va tornar a Berlín, va rebre una trucada de Tsipras. Li va dir que no estava interessat en un pacte, sinó que tenia la intenció de celebrar primer un referèndum a Grècia. Poc després, va escriure a Twitter: "Amb un No rotund, enviem el missatge que Grècia no es rendirà".

Merkel té fama de no deixar-se sorprendre fàcilment. Si se n'ha sortit fins ara és en part perquè té un control ferm de les emocions. I durant el cap de setmana va estar callada. Però en una reunió, de membres destacats de la CDU, la Unió Cristianodemòcrata, en les sigles alemanyes, va donar a entendre la seva profunda decepció amb Tsipras. Les polítiques de Tsipras "són dures i ideològiques", va dir Merkel, i va afegir que el líder grec condueix el seu país cap a un mur de maons "a plena consciència".

Merkel sempre havia descrit Tsipras com un home que, si bé dirigia una organització radical, com a persona era força obert i conciliador. Tenia l'esperança que finalment Tsipras contribuís a fer prevaldre la raó. Ara, però, sembla que ha provocat el cop més dur per a Merkel d'ençà que és cancellera.

"No hem de tenir por de res més"

Al final, evidentment, serà sobretot culpa del Govern radical grec si el país és expulsat de l'eurozona. Com s'hauria de negociar amb un primer ministre que negocia fent servir el llenguatge de la mobilització militar? "Tenim la justícia de part nostra. Si podem superar la por, no hem de patir per res més", escrivia Tsipras a Twitter.

Però la divisió que s'està produint a Europa també té alguna cosa a veure amb l'estil de lideratge de Merkel i amb la seva idiosincràsia de deixar que les coses vagin a la deriva llargament.

Aquest mètode funciona a l'hora de negociar un acord, quan totes les parts implicades tenen interès en un resultat favorable. Però es veu limitat quan algú com Tsipras està decidit a portar la situació a l'extrem.

Fa temps que és clar que Grècia és un cas especial en el context de la crisi europea. És un país on ni el sistema fiscal ni el registre del cadastre funcionen, un país que està tan endeutat que cap economista raonable encara creu que mai podrà pagar el que deu. A més a més, els partits que habitualment saquejaven l'Estat han dirigit el país durant anys. Després va arribar Syriza, un moviment que, si més no els seus sectors radicals, somiaven capgirar el sistema.

Merkel, tot això, ho sabia. Tanmateix, però, va intentar solucionar el problema amb les receptes que havia uti-

litzat en la política interior alemanya: ajornar, amagar-se i deixar que la situació continués imprecisa. No és pas que no hi hagués veus que alarmessin de la situació. El ministre de Finances, Wolfgang Schäuble, fa temps que opina que Grècia hauria d'haver sortit de l'euro ordenadament.

La crisi grega requeria lideratge i un pla, però Merkel no volia oferir ni una cosa ni l'altra. Si bé li agrada el poder, quan van mal dades no sap què fer-ne. I ara veu venir el naufragi de les seves polítiques europees. Com s'ha pogut arribar a aquesta situació?

Les polítiques McKinsey

Per entendre les polítiques de Merkel, val la pena donar un cop d'ull a l'any 2003. Només feia tres anys que Merkel era cap del partit i encara estava redactant una nova full de ruta per a la CDU. →

"Amb un no rotund, enviem el missatge que Grècia no es rendirà", va escriure Tsipras al Twitter.

→ A Alemanya hi havia quatre milions i mig d'aturats, les arquitectures de la seguretat social eren buides i els assalariats es queixaven d'una càrrega impositiva excessiva. Alemanya no estava ni la meitat de malament de com està Grècia avui, però necessitava una reestructuració amb urgència, i Merkel va començar a receptar un programa de reformes estrictes per al país. L'empresa de consultoria en matèria de gestió McKinsey va aportar xifres per donar cos al seu amarg missatge d'austeritat.

McKinsey està especialitzada a oferir veritats incòmodes i normalment és contractada per empreses que necessiten retallar costos i acomiadar treballadors. Als directors els costa menys si es poden amagar darrere les anàlisis d'una consultoria. Aquest és el principi de McKinsey.

Merkel va aplicar aquest principi a la política. Quan va esclatar la crisi europea el 2010, es va assegurar que el Fons Monetari Internacional (FMI) s'involucrés en la reestructuració de Grècia. Ho

va fer en contra de la voluntat del ministre de Finances, Wolfgang Schäuble, que creia que Europa havia de solucionar els seus propis problemes.

Ras i curt, l'FMI és el McKinsey de la política mundial. Dóna un cop de mà en el cas de països que passen dificultats financeres, oferint-los préstecs si els països es comprometen, a canvi, a impulsar reformes.

Reintroduir la matemàtica

Al principi la idea tenia sentit. Un motiu pel qual Europa s'havia precipitat cap a la crisi era que el continent, enmig de l'eufòria de la integració, no havia parat gaire atenció a les xifres. L'excanceller Helmut Kohl va introduir l'euro, però va estar massa pendent de les emocions i massa poc de les realitats econòmiques. El propòsit de cridar l'FMI era reintroduir la matemàtica en l'equació.

Però el principi McKinsey entra en conflicte amb l'afirmació de poder de Merkel. Als seus assessors els agra-

da presentar la cancellera com la reina d'Europa, com algú que marca les directrius. Els darrers mesos, però, Merkel s'ha presentat com una dona que s'amaga darrere els consells i les recomanacions dels experts de l'FMI: darrere els "tecnòcrates", com diu Tsipras.

En aquesta línia, la lluita entre Merkel i el líder grec és també una disputa entorn de la definició del fet polític. Tsipras ha convertit l'FMI en un símbol d'opressió, en un grup de tecnòcrates que no tenen legitimitat democràtica i que, tot i així, tenen subjugat un país sencer. Tsipras va saber transformar la resistència a l'FMI en una batalla per l'autodeterminació d'una nació. El seu objectiu era elevar les converses al nivell polític.

Per a Tsipras, la política és una varreta màgica que pot fer desaparèixer qualsevol cosa: muntanyes de deute, exigències de reformes i la normativa que prohibeix al BCE de mantenir la liquiditat d'un país imprimint diner. És difícil de dir què vol Syriza realment.

Quan es tracta d'assumpes importants per a ell, Tsipras pot ser exhaustivament tossut. Ha mostrat poca disposició a cedir a les exigències europees.

El partit acull tant antics maoistes com socialdemòcrates desil·lusionats. Uns somien una revolució; d'altres, estarien satisfets amb una condonació de deute. Però hi ha una cosa clara: la radicalitat de Tsipras rau en la seva fe en el poder de la decisió. Si no accepta les normes, exigeix que s'eliminïn. Aquesta és la lògica de Syriza.

El fracàs real de Merkel és que no va fer front, amb decisió, a la manera de pensar de Tsipras. Primer es va amagar darrere la troica, perquè no volia ser ella qui expliqués les veritats amargues al Govern grec. Va seguir el principi McKinsey.

Després, quan les exigències de Tsipras es va tornar més i més urgents, es va doblegar davant la lògica del líder grec. Va adoptar el lema: "Si hi ha voluntat, es poden trobar solucions". A Alemanya, aquestes paraules es van interpretar com un senyal de bona voluntat, del desig de mantenir Grècia a dintre de l'eurozona. Però Tsipras les va interpretar de manera completament diferent: com un desafiament a portar la situació fins a l'extrem.

L'Europa de Merkel

La setmana passada, Merkel, dreta davant d'una pantalla blava al vestíbul de la Cancelleria alemanya, va pronunciar una frase que exemplifica la seva política amb relació a Europa. Responia a la pregunta de si el fet que sortís un "no" en el referèndum grec al programa de reforma dels creditors era també un "no" a l'euro. En comptes de dir sí o no, Merkel va fer: "Ho diré obertament: en aquesta qüestió, estic dividida".

No es pot acusar Merkel de no tenir principis pel que fa a la política exterior. La seva fidelitat als Estats Units és incontestable, cosa que no ha canviat ni el fet que l'NSA espies el seu telèfon mòbil i diversos ministeris alemanys. Defensa fermament Israel, encara que l'actual Govern no hagi fet res per establir la pau amb els palestins. I finalment, ha aconseguit avenir-se amb tots

els presidents francesos que ha trobat pel camí, fins i tot amb François Hollande, que va fer campanya contra la cancellera alemanya i les seves polítiques d'austericidi.

La seva posició sobre Europa, però, és menys clara. D'una banda, hi ha la Merkel de les xifres. Quan viatja pel món, a la Xina o a Indonèsia, per exemple, sempre té a mà tot de taules i diàgrams per demostrar el gran esforç que aquests països fan i la prosperitat d'Europa. Un típic tercet de Merkel fa així: Europa té només el 7% de la població mundial i és responsable del 25% de la producció econòmica mundial, però paga la meitat de tot el benestar social mundial. Des de la seva perspectiva, no cal haver acabat la secundària per adonar-se que una situació com aquesta no pot continuar eternament.

D'altra banda, amb els anys ha après que el missatge no s'entén bé si només aporta una mirada econòmica freda d'Europa. Sembla antipàtica. Això ajuda a entendre per què Tsipras la va poder encasellar com la dolenta -com la *dominatrix* alemanya de l'austeritat-, perquè parlava constantment d'amortització i de tipus d'interès. A més a més, és la cap del partit que pressionava més que cap altre en favor de la integració europea i que no se centrava exclusivament en els diners. Sap que no pot ignorar sense més ni més aquesta tradició, per la qual cosa de vegades s'ha de ficar en el paper d'europeista convençuda.

La divisió interna de Merkel també es pot veure observant els seus assessors. El cap de la cancelleria, Peter Altmaier, és un home cepat i serà de l'estat de Saarland, prop de la frontera francesa. Abans d'implicar-se en la política alemanya, havia treballat per a la Comissió Europea i parla amb fluïdesa anglès, neerlandès i francès. Els últims mesos, Altmaier s'ha esforçat perquè Merkel mantingués el seu compromís amb Grècia, argumentant que la idea d'Europa es veuria afectada si la comunitat permetia que un pa-

ís en quedés fora. La seva resposta a la crisi és més Europa.

No s'hi fa il·lusions

A l'altra banda hi ha Nikolaus Meyer-Landrut, que fa uns quants anys que dirigeix el departament de política europea de la cancelleria. És diplomàtic, un home prim i amb la llengua esmolada però amb bon humor. La visió que té Meyer-Landrut d'Europa i dels seus problemes no és emocional. Ell és qui forneix a Merkel totes les xifres que demostren per què no s'estan fent progressos a Grècia. La seva resposta a la crisi és que els Estats-nació han de prendre el control.

La Merkel de les xifres no es fa il·lusions amb Grècia. Merkel no creu que la classe política d'Atenes sigui capaç de retornar el país al camí correcte. Una vegada, durant un vol li va venir un atac de riure. Va dir que el Govern grec refusava pagar la factura dels submarins alemanys que havia comprat. La justificació dels grecs era que els submarins eren defectuosos. "Defectuosos!", deia Merkel mentre li baixaven llàgrimes per les galtes.

L'octubre del 2012, Merkel va visitar l'ex-primer ministre Andonis Samaràs a Atenes. No tenia gaire consideració per Samaràs, que havia guanyat les eleccions com a cap del partit conservador Nova Democràcia presentant-se com a contrari al programa de reformes exigint pels creditors de Grècia. Un cop va prendre possessió, però, va cedir; com ha passat sovint, les promeses que va fer a Brusselles no es van arribar a complir mai.

Al vol de tornada a Berlín, Merkel, perplexa, va explicar unes declaracions de Samaràs en una entrevista en què havia presunt del fet que els ministres el podien localitzar també els caps de setmana. La moral de la història era clara per a Merkel: com pot avançar un país si el seu líder considera una cosa tan banal com un acte d'heroisme?

El 2012, Merkel era afí a la idea de fer fora Grècia de l'euro, però al final va fer un pas enrere. Temia que pogués tenir un efecte semblant que el que havia →

El sistema bancari de Grècia trontolla a la vora de l'abisme. S'estan quedant sense diners i els jubilats han tingut dificultats amb l'accés a les seves pensions. Schäuble ha estat durant molt de temps a favor d'oferir una sortida ordenada de Grècia de la zona euro, però Merkel ha renunciat a una mesura tan dràstica.

→ tingut la fallida de Lehman Brothers el 2008. Allò va ser la guspira que va encendre la crisi financera mundial.

Una política d'imperialisme pedagògic

D'aleshores ençà, la cancellera ha anat endavant i endarrere. De vegades és la Merkel de les xifres i, d'altres, la Merkel d'Europa. La de les xifres veu la sortida de Grècia de l'euro com la solució més raonable. Però a la Merkel europea no li agrada que la considerin l'enterradora de la UE, en cas que Grècia hagués de sortir-ne. Hi ha arguments decents en tots dos costats, però Merkel no s'ha decidit mai. Ho ha deixat en l'aire.

La crisi de l'euro ha obert una nova dimensió de poder per a Merkel. Des del 2010, hi ha hagut una sèrie inacabable de cimeres de crisi a Brussel·les i la cancellera alemanya sempre ha estat el centre d'atenció. Ella era la que tenia les principals fonts de finançament, un fet que li conferia una major influència. I Merkel gaudia en el seu paper de reina d'Europa. Però no en presumia davant dels altres: ni és tan cridanera com Gerhard Schröder ni tan contundent com Helmut Kohl.

En canvi, va fer el que cap altre canceller alemany no havia fet mai abans. Va dur a terme una política d'imperialisme pedagògic, amb un pla que exigia disciplina pressupostària, reformes al mercat laboral i privatitzacions. Va funcionar a Espanya, Portugal i Irlanda, però

EL FRACÀS D'ANGELA MERKEL ÉS QUE NO VA FER FRONT AMB DECISIÓ A LA MANERA DE PENSAR D'ALEXIS TSIPRAS

a Grècia les condicions imposades pels creditors no es van veure com un remei necessari sinó com un verí que destruïa la societat.

Merkel veia què passava, però no va tenir valor per afrontar-ne les conseqüències. I hi havia alternatives. Hauria pogut presentar a Grècia una sortida

segura de l'eurozona oferint-li suport. Aquest és el procediment que el ministre de Finances, Wolfgang Schäuble, fa anys que internament defensa. També hauria pogut oferir a Grècia una reducció del deute. Si ho hagués fet en el moment adequat, si més no hauria evitat la radicalització de la política grega.

Cap d'aquestes opcions no hauria estat lliure de risc. Haurien requerit valentia i diners, i haurien convertit Merkel en el blanc d'atacs. I això Merkel no ho volia.

Per això es va amagar rere la troica, darrere els odiats tecnòcrates, i d'aquesta manera va accelerar l'ascens de Syriza. Certament, Tsipras és, fins a un cert punt, producte de l'estil de lideratge vacil·lant de Merkel. A la cancelleria, la gent està alleujada pel fet que Tsipras no ha estat capaç de trencar Europa i que ningú no culpa Alemanya per l'actual atzucac. Això potser és veritat, però també és una visió força simplista. Per a Merkel, l'èxit és quan ningú t'assenyala amb el dit.

A l'ombra del gegant

D'aquí a poc menys de cinc mesos, el 22 de novembre, Merkel haurà estat

en el càrrec durant una dècada sencera. Fins ara, no ha parat gaire atenció al seu llegat. Cosa que té sentit. El simple fet de qui és ella la fa única entre els cancellers alemanys. Konrad Adenauer va ancorar Alemanya amb fermeza a Occident. Willy Brandt va reconciliar els alemanys amb la democràcia. I Helmut Kohl és el canceller de la reunificació.

Merkel és la primera cancellera dona. Que no és poca cosa. És important simbòlicament. Però els qui la coneixen bé diuen que Merkel està decidida a presentar-se novament a les pròximes eleccions generals. Per Europa. Vol fer servir el seu poder per remodelar el continent. Si l'eurozona es desintegra, la seva era com a cancellera quedarà tacada per sempre. Se la consideraria una cap de Govern que ha fracassat.

La setmana passada, Merkel va pronunciar un discurs amb motiu del setantè aniversari de la CDU, una bona oportunitat per dir algunes coses clares. Estranyament, però, va quedar estancada en la retòrica que feia servir Helmut Kohl. L'acte va tenir lloc en una central elèctrica, i Merkel va assenyalar que les instal·lacions havien format part de l'úl-

tima línia de defensa de la Wehrmacht contra l'avanç de l'Exèrcit Roig. "Igual que aquesta nau, tot el país estava en ruïnes".

Europa, va afegir, és la resposta als horrors d'aquella guerra. És un pensament bonic i també absolutament im-

MERKEL ESTÀ DECIDIDA A PRESENTAR-SE NOVAMENT A LES PRÒXIMES ELECCIONS GENERALS

portant. Però ni de bon tros és nou. La conseqüència que n'extreia Kohl era que Europa havia d'unir-se cada cop més. Però Merkel no n'ha extret aquesta conclusió. I aquí hi ha la seva contradicció. Utilitza la retòrica de Kohl, però no té les seves conviccions polítiques. Fet que explica per què hi ha una distància creixent entre les paraules i els fets.

Què vol, Merkel?

Tres dies abans de la celebració de la CDU, Merkel va assistir a una cimera de la UE a Brussel·les. La crisi grega era a l'ordre del dia, però també hi havia un altre assumpte per debatre. El president de la Comissió Europea, Jean-Claude Juncker, va presentar amb vacil·lació una proposta amb la intenció que Europa es marqués un nou objectiu, concebés una nova idea que anés més enllà del dia a dia.

Va proposar que es conferissin més poders a la Comissió, per exemple sobre la supervisió del pressupost. Juncker no intentava iniciar una revolució ni volia posar la pedra angular d'un Govern europeu o eliminar els Estats-nació. Només era un intent d'extreure algunes conseqüències pràctiques de la crisi de l'euro.

Però Merkel no vol ni tan sols això. A la roda de premsa posterior a la cimera, va parlar de tot: de Grècia, dels refugiats que intenten travessar el Mediterrani, sobre Jacques Delors, que havia estat nomenat ciutadà d'honor d'Europa. Amb relació a la proposta de Juncker, només va dir una cosa: "En prenc nota". En el llenguatge dels polítics, això vol dir bàsicament: Oblida-te'n.

Merkel vol una Europa d'Estats-nació i no una Europa profundament integrada. Estava preocupada pel fet que Juncker concorregués a les eleccions europees del 2014 com a candidat conservador, preocupada -sí, ho han llegit bé- perquè pogués conduir a una reducció del poder dels caps d'Estat i de Govern europeus. A més a més, Merkel no es refia del Parlament Europeu perquè les majories no són tan segures com al Bundestag, a Berlín.

La cancellera no diu res d'això obertament perquè aniria en contra del principi fundacional de la CDU. Sap parlar com Helmut Kohl, però trenca amb el que ell defensava. Darrere seu queda una UE confosa perquè no sap què vol realment la dona més poderosa del continent. •

Traducció d'Arnau Figueras